

KENT ORMANI

ÖZET

Kent Ormanı, geleneksel piknik anlayışının dışında, daha çok ormanların sağlık, spor, estetik, kültürel ve benzeri gibi sosyal fonksiyonlarını halkın hizmetine sunmak, aynı zamanda teknik ormancılık faaliyetleri ile yöredeki flora ve faunanın da tanıtılması amacıyla metropoller, iller ve büyük ilçeler gibi yerleşim yerleri bitişiğinde veya civarında düzenlenen alanları ifade eder.

Kent Ormancılığının Önemi ve Planlanması

Kent ormancılığı, kent halkının dinlenme ve sağlığına hizmet eden, kent ekosistemini düzenleyen, kentin içinde ve çevresinde bulunan ormanlar ve bu alanların tesisi, yönetimi ve planlanmasıdır.

Gelişmekte olan ülkelerde kentlerdeki nüfus artışı ile birlikte hızla çoğalan çarpık yapılaşma plansız kentleşme sonucunda, kent ekosistemi ve buna bağlı olarak kentsel yaşam kalitesi zarara uğramaktadır. Türkiye, özellikle son 20 yılda hızlı ve çarpık bir kentleşme sürecine girmiştir. Türkiye’de hızlı kentleşmeyle birlikte yanlış arazi kullanımıyla kentlerimizde gecekondulaşmanın artması sonucunda doğanın tahrip edilmesi ve bunların sonucunda doğal dengenin bozulmasıyla sel ve taşkınların olması ve birçok kişinin hayatını kaybetmesi ve büyük maddi kayıplar üzerine, nüfusu fazla olan kent çevresinde ağaçlandırma çalışmalarına başlanılmıştır.

Hava kirliliğinin artması, plansız kentleşme, su alanlarının rusubatla dolması ve artan nüfus ile birlikte yeşil ortama duyulan özlem nedenlerinden, çalışmalara son 15 yılda hız verilerek kent ormancılığı anlayışı gelişmiştir.

Kentlerimizde bugünkü yeşil alan yoksunluğu nedenlerinin başında; imar planlarımızın eksiklikleri, yetersizlikleri ve imar planlarına uymama alışkanlığı, vb gelmektedir. Kentlere, her yıl kırsal alanlardan akan nüfus, kişi başına düşen yeşil alan miktarını giderek düşürmekte ve yeşil alanlar, bağnazca tahrip edilmektedir. Üstelik bunlara eklenen çevre kirlenmeleri yeşili ve yeşil elemanları da barınamaz duruma getirmiştir (PAMAY, 1988).

1965-1975 yılları arasında Türkiye, batı ülkeleri arasında hem nüfus artış hızı, hem şehirleşmede birinci sırada yer almıştır. Bu dönemde ülkenin nüfusu %25 oranında artarken, şehirleşme hızı bunun iki katı, %51 olmuştur. Kırsal alanlardan devamlı akıp gelen insanlar, şehirlerimizin her

Murat HASPOLATLI

İl Çevre ve Orman
Müdürlüğü – Diyarbakır
mhaspolatli@cob.gov.tr

yıl %8 oranında büyümesine neden olmaktadır. Günümüzde büyük boyutlara ulaşan çevre sorunları nedeniyle, özellikle oldukça fazla nüfusu barındıran endüstri kentlerinde önemli oranlarda ekolojik ortam yaratmak gerekli ve zorunlu olmaktadır. Kentteki ekolojik çevre gelişimini sağlama yanında, estetik görünüm yani yaşam kalitesinin artışı gerçekleştirilmek için kent ormanı çalışmalarının gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Kent ormanları, kent insanının piknik için faydalanmasından çok, kentin ekolojik ve yaşantı değerini artırma, kent iklimini iyileştirme, kentin kirli havasını süzme ve eğitim amaçlı (kent ormanının belli bir kısmına botanik bahçesi kurularak) planlanmalıdır.

Günümüzde kentler hızlı göç ve nüfus artışı ile hızlı yapılaşma sonucu yaşanabilir özelliklerini yitirmektedirler. Bozulan bu dengeyi kent ormanları iyileştirmektedirler. Gelişmiş ülkelerde kent ormanları kentin nüfus ve yapılaşma oranına göre alansal oranı saptanmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki kent ormanları yaşam kalitesinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kent içi ve çevresinde kent ormanı planlanırken; ekolojik, bölümlenme, biyoklimatik, kenti biçimlendirme ve estetik kazandırma, yaşantı değerini artırma, alan saklama, insan-doğa ilişkisi kurma, kent iklimini iyileştirme, kentin kirli havasını süzme, kent gürültüsünün azaltılması, kentli üzerinde ruh sağlığı yönünde olumlu etkiler bırakmaları fonksiyonlarını yerine getirecek şekilde planlanmalıdır.

Yeşil alanların olumlu etkilerinin alınabilmesi, ekolojik verilerin sağlıklı bir şekilde toplanıp gereği gibi değerlendirilerek en uygun kent planının yapılması ve uygulamasıyla mümkün olabilir. Aksi takdirde yeşil alanlar miktar olarak yeterli olsalar dahi beklenen faydayı sağlayamazlar. Kent ormancılığında, estetik değeri ne olursa olsun, ekolojik istekleri uygun bitkiler kullanılmalıdır (YÜCEL, 2004) (1).

Yapraklı ağaç türleri yapılarında reçine gibi kolaylıklayanabilen maddeleri içermediklerinden ve daha yüksek nem içerdiklerinden genellikle ibreli türlere oranla daha güç, daha yavaş ve daha az enerji açığa çıkararak yanarlar. Araştırma çalışmaları ile çok şiddetli yangınlarda yangına direnci ile bilinen servi-mavi servi türlerini kent ormanını çevresine ve yangın emniyet yollarına dikilmelidir. Yangın emniyet yolları kent ormanının her tarafına ulaşılacak şekilde yapıp genişlikleri 6-10 metre yapılmalıdır. Yangın emniyet yolları aynı zamandan yürüyüş yolu olarak ta kullanılmalıdır.

Kent ormanları kurulurken tür seçiminde, bilim eğitim bakımından önem taşıyan nadir, kaybolmaya yüz tutmuş tehlike altındaki türlere ait örnekleri bulundurarak bilim ve eğitim amaçlı değerlendirilmelidir. Kent insanı dinlenirken aynı zamanda doğa hakkında bilgilenir. Bunun için kent ormanının en uygun bir yerinde arboretum olarak değerlendirilir. (YALTIRIK)

1988'e göre arboretum; uzun ve pahalı seyahatlere gerek kalmadan bilimsel çalışmalar yapabilmek, hangi varyete ve formların o bölge koşullarında yaşayabildiğini saptamak, doğal olarak bulunmayan odunsu bitkileri getirerek

bölgenin güzelliğini, ekonomik önemini ve verimliliğini artırmak, bölge halkına odunsu bitkiler arasında değeri yüksek olanları seçme olanağı sağlamak, değişik tür ve varyeteleri insanlara tanıtarak onlarda ağaç sevgisini yaymak, fidanlıklarda gerekli bitkisel üretim materyalini sağlamak, bölge halkının rekreasyon ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla orijinleri belli, doğru ve özenli bir şekilde etiketlenmiş, çok sayıda ağaç ve çalının koruma ve güvenlik altına alınmış oldukça büyük arazi parçaları üzerinde sergilenmeleri ile oluşan tesislerdir.

Kent ormanında; çocuk oyun parkı, çeşme, oturma bankları, çöp kutusu, ilan panosu, yağmur barınakları, yangın gözetleme kulesi (yangın ve diğer koruma hizmetleri için), orman yangınları, ağaçlar, doğa ile ilgili bilgilendirme yazıları, vb olmalıdır. Kent ormanında kent insanının en çok faydalandığı bazı yerler ışıklandırılır. Kent insanının, kent ormanına ulaşımı kolay ve rahat olacak şekilde, yollar kent ormanına kadar asfalt yapılmalıdır.

Kent ormanları, insanlara bir çok fayda sağladığından (kentlerde tehlikeli boyutlara ulaşan çevre, ses ve hava kirliliğini azaltmak, açık hava rekreasyonuna olanak sağlamak ve doğal peyzajı düzenlemek, kentlerin düzenli ve planlı gelişmesini sağlamak, toprak ve bitki arasında bozulan tabi dengeyi yeniden kurmak ve böylece yerleşim alanlarını sel ve taşkın zararlarından korumak, kent halkına temiz ve zengin içme suyu kaynağı oluşturmak, vb hizmet üretimi ağırlıklı olarak yönetilip işletilmelidir.

Kent ormanları 6831 sayılı orman kanununa tabidir. Kent içi ve çevresindeki parklar, yol ağaçlandırmaları orman karakteri taşımadığı için kent ormanı kapsamı dışındadır. Kent içi ve çevresindeki park ve yol ağaçlandırmaları peyzaj çalışmaları kapsamı içine girmektedir. 6831 sayılı Orman Kanunun 1. maddesine göre; “tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle birlikte orman sayılır.” 6831 sayılı orman kanununda şehir içindeki parklar, şehir içi yollardaki ağaçlar ve dinlenme alanları, mezarlıklarda bulunan ağaç ve ağaççıklar orman dışında kalmaktadır.

Orman kanununda kent ormanı tanımı yapılmamaktadır. Kent ormanlarının idaresi ve işletilmesi, kent ormanlarından yararlanma usul ve esasları, 6831 sayılı orman kanunun hükümlerine göre, hizmet üretimi ağırlıklı olarak

yönetilip işletilmelidir. Kent ormanları, orman kanununun 23.- 24. (muhafaza -koruma), ve 25. maddeleri (milli parklar) kapsamında düşünülmelidir. Hazine arazilerinde tesis edilen kent ormanlarının kullanma ve mülkiyet hakkı tesis eden kuruluşa ait olup 6831 sayılı orman kanununa göre işletilir.

İnsanların ormanın her tarafında dolaşacak şekilde izin verilmeyip kent ormanında yaya-araç yolları belirlenmelidir. Çünkü ormanın her tarafında piknik ve gezinti yapılırsa toprağın sertleşmesine yağış sularının yüzeysel akışa geçerek kent ormanlarının yağış sularından az faydalanmasına ve gelişmesine olumsuz neden olunur. Kent ormanının uygun yerlerine göletler, çeşme, tuvaletler, vb tesisler yapılmalıdır. Kent ormanında doğal göletler ve sulak alanlar varsa muhafaza edilmelidir. Suni gölet oluşturmada derelerin önleri kesilerek oluşturulmalıdır.

Diyarbakır Kent Ormanı

Türkiye’de ilk defa; ilimizde, üzerinde orman olmayan yaklaşık 900 dönümlük boş bir arazi üzerinde Türkiye’nin en büyük KENT ORMANI ‘nı kurduk.

Diyarbakır Kent Ormanı Projesi Çevre ve Orman İl Müdürlüğümüzce başlatılmış ve büyük bir kısmı tamamlanmışken, Orman Genel Müdürlüğüne bağlı Orman İşletme Müdürlüğüne devredilmiştir.

Kent Ormanı, Yukarıkılıçtaşı mevkiinde olup il merkezine yaklaşık 4 km. dir. Genel alanı 892.637,84 m²(89 Ha) dır. Diyarbakır kent ormanı alanına yörenin iklimine uyum sağlayan boylu fidanlarla ağaçlandırma yapılmıştır. İlk planda 10.000 adet 3-5 mt. boyunda boylu

fidan dikilmiştir.

Diyarbakır Kent Ormanı projesinin bitirilmesi ile kişi başına düşen yeşil alan miktarı 0.5 m² den 1.08 m² ye çıkmıştır. Buda gösteriyor ki 2008 yılı itibari ile Diyarbakır da yaşayan insanlarımızın faydalanabileceği mevcut yeşil alan 2 kat artmıştır.

Projenin Ekolojik Boyutu

Kent insanının piknik için faydalanmasından ziyade, kentin ekolojik ve yaşantı değerini artırma,kent iklimini iyileştirme , kentin kirli havasını süzme ve eğitim amaçlı (kent ormanının belli bir kısmına botanik bahçesi kurularak) planlanmıştır.

Bilimsel, eğitsel , ekonomik rekreasyonel işlevleri üstlenebilecek nitelikte bir botanik bahçesinin oluşturulması düşünülmüştür.

Projenin Toplumsal Boyutu

Kentin ekonomik ve sosyal kalkınmasında spor ve rekreasyonu ön plana çıkarmak. Diyarbakır’ın stratejik planlama kararlarının uygulanmasında mekansal çözümler üretmek bu projenin en önemli hedeflerindendir.

Flora

Kent ormanımızda mavi servi,iran çamı, dallı servi, çınar, ıhlamur, akçaağaç, dişbudak, karaağaç, tesbih, katalpa, badem, ceviz, söğüt, gibi türlerle tesis edilmiştir.

Fauna

Tavşan, Tilki, Sincap, Yılan, Kertenkele, Keklik, Karga, Yaban ördeği, Serçe, Ağaçkakan, Bülbül, Kaplumbağa, Karabatak kent ormanının yaban

hayatını oluşturacaktır.

Tesisler

Yürüyüş parkuru, bisiklet yolları, çocuk oyun alanı, fitness grupları, seyir terasları, kır kahvesi, çok amaçlı kule, yangın emniyet şeritleri, kamelya, oturma bankları, gölet, çeşme, Wc tesis edilmiştir.

Kent Ormanı Giriş

Kent ormanına ulaşım eski Hani-Diyarbakır yol ayrımından sağlanmakta. Giriş ve çıkış olmak üzere iki ana kapı vardır. Yükseklik 8 m. olup, uzunluğu 16 mt, genişliği 1.8 m.dir. Giriş kısmında, danışma merkezi, tanıtıcı levhalar ve çiçek tarhları bulunmaktadır.

Çok Amaçlı Orta Alan

Çok amaçlı alan festival, açık hava konseri, açık hava sergileri vb. amaçlar için kullanılacaktır. Toplam alan 7200 m²dir.

Yol

Proje alanı içerisinde mevcut bisiklet ve yürüyüş yolları 15 km dir.

Çeşme

Proje alanında toplam 10 adet çeşme mevcuttur.

Çok Amaçlı Kule

Mevcut iki kule proje sahasının hakim noktalarına konumlandırılmıştır. Yangın gözetlemenin yanı sıra dürbünlerle vadi izleme ve kuş gözlemleri de yapılabilecektir.

Botanik Bahçesi

Bilimsel, eğitsel , ekonomik rekreasyonel işlevleri üstlenebilecek nitelikte bir botanik bahçesinin oluşturulması düşünülmüştür. Botanik bahçesi bünyesinde kurulması düşünülen ekoloji okulu ile öğrencilere çevre ve orman bilincinin kazandırılması amaçlanmaktadır

Gölet

Tesis edilen gölet; yangın söndürme faaliyetlerinde kullanılabilecek, fidanlar sulanabilecek ve ayrıca estetik açıdan da zenginlik sağlayacaktır.

Patika Yollar

İnsanların kent ormanının her tarafında dolaşacak şekilde gezmelerine izin verilmeyecektir. Yaya yolu yanında patika yollar kullanılarak toprağın sertleşmesi önlenecek yağış sularından faydalanılması sağlanacaktır.

Piknik Masaları

Proje sahasının uygun yerlerine konulmak üzere 86 adet piknik masası kullanılmıştır

Özel Güvenlik Kulubesi

Kent ormanını koruyan ve gözetleyen 3 adet güvenlik kulübesi planlanmıştır.

Seyir Terasları

Kent ormanını koruyan ve gözetleyen 3 adet güvenlik kulübesi planlanmıştır.

Kır Gazinosu

Dicle kır gazinosu 120 m²'si kapalı 135m²'si açık toplam 255 m²'dir

Spor Kompleksi

Yılın dört mevsimi hizmet verecek şekilde planlanmıştır.

Yön Levhaları

Kent Ormanının çeşitli yerlerine bilgi ve yön levhaları konulmuştur.

Çocuk Oyun Alanları

Kent Ormanının farklı yerlerine 8 adet oyun grubu

Fitnes Grupları

30 adet fitness aleti yerleştirilmiştir.

KAYNAKLAR

Kent Ormanları – Necati ÇOK

